

sko oporišče, v njem je bila nazadnje stacionirana na Vzhodu rekrutirana prva kanatska kohorta lokostrelcev (Cohors I Flavia Canathenorum milliaria sagittariorum — mesto Canatha je bilo v Siriji). Kakšen je bil konec kastela, ni znano. Najdeni predmeti so ležali pod poveznim bronastih kotlom, nekdo jih je v naglici skušal spraviti na varno. Med njimi je bilo nekaj bronastih kipcev in posodja (20 kosov), predvsem pa bronasta paradna oprava: obrazne maske (8), nanožnice (5), konjske naglavne zaščitne plošče (8). Naidba je bila zares dragocena, pravi »zaklad«. Dopolnjevalo jo je še nekaj železnih predmetov (orožje, orodje). Pozornost pa vzbujala sorazmerno veliko število bronastih mask. Avtor poročila o naidbi, J. Keim, jih je skušal opredeliti. Ugotovil je dva tipa, enega je označil kot »orientalskega«, drugega kot »helenističnega«. Za prvega je značilna v konico oblikovana, drobno stilizirana pričeska, ki učinkuje dokaj nenavadno. Drugi tip predstavljal »klasični« grški obraz. Keim je bil mnenja, da so bile maske prvega tipa namenjene poveljnikom orientalske kohorte, medtem ko naj bi nosili maske drugega tipa rimski poveljniki. V paradni opravi (maska — hkrati čelada —, oklep, nanožnice, naglavna zaščita jezdnih živali — vse stilno enotno kovano iz bleščečega bronu) so nastopali ob posebnih priložnostih, paradah, in vzbujali garniziji in drugim prebivalcem vtis nadčloveških, božanskih bitij. H. R. Robinson piše v svojem delu *The armour of imperial Rome* (London 1975) obširneje tudi o rimskih paradnih maskah (cavalry sports helmets), ki da so bile velikanškega pomena med podiarmljenimi ljudstvi. Nastop konienice v bleščeči bronasti opravi z nezibnimi, hieratično stiliziranimi maskami na prav tako maskiranih konjih je bil »boli impresiven kakor še tako spektakularna parada ali vojaška vaja«. Po Arrianu, provinčnem oblastniku pod Hadrianom, edinem rimskem viru o paradnih maskah, pa ugotavlja Robinson še, da so bile v rimski konienici priljubljene igre (hippika gymnasia) dveh skupin konienikov, od katerih je ena predstavljala Grke, druga Amazonke. Prva je nosila navadne moške maske, druga pa ženske. Tako so prikazovali boj med Grki in Amazonkami pred Trojo! Identifikacija obeh tipov straubinških mask je zdaj lažja — maske s čudno pričesko so verjetno predstavljale Amazonke, čemur tudi ustreza ženska fiziognomija. Podobne maske pozna Robinson iz Sirije, Jugoslavije, Romunije, Holandske, Alžira, največ pa z nemškega področja. Jugoslovanski primerki je bilo videti na razstavi

v Petronellu (1973): maska ni bronasta, ampak železna, izhaja iz Kostola v Srbiji (Narodni muzej, Beograd); obraz je moški, bradat, z na čelu ravno pristriženimi lasmi. Sicer pa prim. še M. Grbić, Dve rimske bronzane maske (*Starinar* 3—4 [1952—53] 199 sl.), dodatno tudi P. Petru, Rimski paradni oklep s Hrušice (*Situla* 14/15 [1974] 225 sl.) in V. Hoffiller, Rimski oklep za konjsku glavu iz Dalja (*Zbornik radova* 1 [1951] 93 sl.). Za naše znanje o rimskih maskah, ki so bile v glavnem lončene (prim. najdbe v Mauternu 1936: H. Kenner, Die Masken von Mautern a. d. Donau. *Jahreshefte des Österreichischen archäologischen Institutes in Wien* 38 [1950] Beiheft, stolpci 161 sl.) pomenijo poročila o bronastih (ali železnih) vojakiških paradnih maskah-čeladah pomembno dopolnilo. Dobri posnetki (maske en face in v profilu) lepo ponazarjajo opise.

Niko Kuret

Ch. W. Clairmont s sodelavcema S. H. Auth in V. von Gonzenbach. *Excavations at Salona, Yugoslavia (1969—1972)*, Noves Press (New Jersey 1975) 236 strani in 64 tabel.

Pričujoče delo razgrinja rezultate izkopavanj v urbanem delu Salona v letih 1969 do 1972. Je plod sodelovanja med Smithsonian Institution in Jugoslovanskim institutom za mednarodno tehnično sodelovanje v Beogradu ter Arheološkim muzejem v Splitu. Knjiga je razdeljena v dvoje velikih poglavij: v prvem je zajeto samo izkopavanje prostora kurije, obrtnega predela centralnega forumskega prostora in severnega obrobnege dela; kronologija in zgodovinski potek dogodkov v Saloni. V drugem zajetnem poglavju je obdelana materialna kultura: novci, steklo, keramika, ojenke, kamniti artefakti, metalni in koščeni predmeti. Raziskovalce je vodila želja, da bi dobili kar največ podatkov o samih začetkih Salone ter njenem antičnem razcvetu. Starokrščansko obdobje je sorazmerno dobro poznano (prim. izkopavanja in publikacije F. Bulića, R. Eggersa in E. Dygveja).

V kronološkem pregledu je avtor Ch. W. Clairmont podprl datacijo gradbenih faz z naidbami, ki so časovno določljive: keramike tankih sten, terre sigillate in novcev. V poglavju Zgodovina mesta, ki je nekaj zaključek rezultatov celotnega raziskovanja, so podani zgodovinski zaključki na osnovi gradbenih faz. Čeprav nekateri domnevaajo, da je mesto Salona nastala že kot grška kolonija, je na osnovi teh izkopavanj Clairmont prišel

do zaključka, da je bila naseljena šele v prvi polovici 2. stoletja pr. n. š. In še te najdbe so zaradi kasnejše rimske pozidave zelo redke. Clairmontova I. perioda, ki zajema čas okrog 150 let, tj. čas od 155 pr. n. š. do konca Avgustove dobe — naselitev in utrditev rimskih kolonistov v Koloniji Juliji Marciji Saloni je z arheološkimi dokazi tudi slabo fundirana. Bolj zgovorni so za ta čas zgodovinski viri npr. Cezar in Dio Cassius. Tiberijev uspeh v Ilirskih vojnah od 6 do 9. leta pomeni novo obdobje za Salone. II. perioda sodi v 1. stoletje n. š. in se nadaljuje do Trajanove vlade. Južni grič postane del foruma. Zgrajen je tudi »Capitolium«. V tem času postanejo Salone glavno mesto Dalmacije. To odseva v njeni gradbeni dejavnosti. Mestno jedro s kapitolom, odnosno ves upravni del na forumu je zgrajen v tem času. To potrjujejo tudi najdbe. V III. periodi, nekako v 2. in 3. stoletju nadaljujejo z razširjeno izgradnjo foruma. Obnovili in povečali so kurijo. Vso to povečano gradbeno aktivnost zgovorno podpirajo najdeni grad-

beni elementi in freske. Ko postanejo leta 314 Salone »krščansko« mesto, rimski forum kot tak ne živi več. To je Clairmontova IV. perioda. Najdbe so skromne in sodijo še v 4., 5. in celo 6. stoletje, do uničenja Salone 612. leta. Tu je napravil Clairmont napako, ki ni opravičljiva. Kot je splošno znano, so Salono razrušili Avari in Slovani in ne Vandali. V drugem delu je obravnavana izkopana materialna kultura. To je prikazano v glavnem kataloško in deskriptivno ter neenotno, že glede na to, da so posamezne elemente obravnavali različni avtorji (Ch. W. Clairmont, V. von Gonzenbach, S. H. Auth in R. H. Brill). Žal poznajo premalo sodobne literature z ostalih antičnih urbanih aglomeracij (npr. Emone) z našega področja, da bi lahko sintetično obravnavali drobno gradivo. Vsekakor je delo pomemben prispevek k poznavanju zgodnejšega obdobja Salone, katera nedvomno zavzema v naši antični arheologiji eno ključnih mest.

Irena Sivec-Rajterič